

نقش باغداری در جلوگیری از گسترش کوکنار

پوهنمل شرافت الله عمری*

دپارتمنت باغداری، پوهنځی زراعت، پوهنتون بدخشان، ولایت بدخشان.

sh-omari@badakhshan.edu.af

<https://orcid.org/0000-0003-1731-4068>

نویسنده

نشانی برقی

نشانی ارکاید

چکیده

گسترش کشت، تولید و مصرف کوکنار یکی از معضلات جدی اجتماعی و اقتصادی در افغانستان به‌شمار می‌رود که پیامدهای منفی گسترده‌ای بر وضعیت‌های اقتصادی، اجتماعی و محیط زیست کشور بر جای گذاشته است. بسیاری از خانواده‌ها به دلیل فقر و نبود بدیل اقتصادی مناسب، به کشت نباتات کوکنار روی می‌آورند. در این میان، باغداری به‌عنوان یکی از شاخه‌های مهم زراعت، با ظرفیت‌های بالای ایجاد کار، افزایش درآمد، بهبود مصوئیت غذایی و ترویج فرهنگ تولید سالم، می‌تواند گزینه‌ای مناسب برای کاهش وابستگی به کشت کوکنار باشد. این تحقیق با روش توصیفی تحلیلی با استفاده از منابع کتابخان‌های و مقالات علمی داخلی و خارجی جمع‌آوری گردیده است و هدف آن بررسی ظرفیت‌های باغداری به‌عنوان یک راه‌کار عملی برای کاهش کشت و مصرف کوکنار در افغانستان است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در توسعه‌ی باغداری، ارایه‌ی آموزش‌های فنی به دهاقین، ایجاد بازار فروش برای محصولات باغداری، و حمایت نهاد‌های دولتی و غیردولتی، می‌تواند باعث بهبود معیشت، کاهش فقر و در نتیجه کاهش انگیزه برای تولید کوکنار گردد. به‌طورکلی، توسعه‌ی باغداری پایدار به‌عنوان یک پلان چند بعدی در زمینه‌ی رفاه اقتصادی، اجتماعی و محیط زیست، نقش مؤثری در جلوگیری از گسترش کشت کوکنار دارد و نیازمند برنامه‌ریزی و حمایت هدفمند از سوی حکومت می‌باشد.

کلید واژه‌ها: ایجاد کار، باغداری، توسعه‌ی پایدار، جلوگیری، کوکنار، کشت بدیل.

The Role of Horticulture in Preventing the Expansion of Narcotics

Author Sharafatullah Omari
Email Department of Horticulture, Faculty of Agriculture, Badakhshan University
sh-omari@badakhshan.edu.af
Orcid <https://orcid.org/0000-0003-1731-4068>

Abstract

The expansion of cultivation, production, and consumption of opium is considered one of the serious social and economic problems in Afghanistan, leaving widespread negative consequences on the country's economic, social, and environmental structures. Many families, due to poverty and the lack of suitable economic alternatives, resort to cultivating narcotic plants. In this context, horticulture, as one of the key branches of agriculture, with its high potential for job creation, income generation, food security improvement, and the promotion of a healthy production culture, can be a suitable option for reducing dependence on opium cultivation. This research has been conducted using a descriptive-analytical method based on library sources and domestic and international scientific articles. Its aim is to examine the capacities of horticulture as a practical strategy to reduce the cultivation and consumption of opium in Afghanistan. The findings of the study show that investing in horticultural development, providing technical training to farmers, creating markets for horticultural products, and the support of governmental and non-governmental institutions can lead to improved livelihoods, poverty reduction, and consequently, reduced motivation for opium production. Overall, sustainable horticultural development, as a multidimensional plan in the field of economic, social and environmental welfare, plays an effective role in preventing the expansion of opium cultivation and requires targeted planning and support from policymakers.

Keywords: Alternative Cultivation, Horticulture, Opium Prevention, Sustainable Development

مقدمه

کوکنار به یکی از بزرگ‌ترین معضلات اجتماعی، اقتصادی و امنیتی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، به ویژه در مناطق روستایی، تبدیل شده است. گسترش کشت و مصرف این مواد نه تنها باعث کاهش استفاده نیروی انسانی می‌گردد، بل که بنیاد خانواده‌ها را متزلزل ساخته، زمینه فقر، بی‌ثباتی اقتصادی، مهاجرت داخلی و ناهنجاری‌های اجتماعی را نیز فراهم می‌سازد. (UNODC, 2022, p. 14) افزون بر آن، درگیری‌های محلی بر سر منابع، فساد اداری، و افزایش جرایم سازمان‌یافته نیز با اقتصاد کوکنار گره خورده‌اند. در این میان، یکی از راه کارهای مؤثر و پایدار برای مقابله با این پدیده، ترویج باغ‌داری به‌عنوان یک بديل اقتصادی سالم محسوب می‌شود. باغ‌داری که شامل کشت انواع میوه جات، سبزیجات و نباتات دارویی است، می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد کار، افزایش درآمد، بهبود تغذیه و رفاه اجتماعی در جوامع روستایی باشد (Kumar et al, 2015, p. 22). ایجاد درآمد پایدار از طریق محصولات باغ‌داری، موجب کاهش وابستگی دهاقین به فعالیت‌های غیرقانونی مانند کشت تریاک و قاچاق کوکنار می‌گردد. یافته‌های تحقیقی در افغانستان (Ahmad et al, 2017, p. 87) نشان می‌دهد که توسعه‌ی باغ‌داری منجر به کاهش مصرف و تولید کوکنار شده است. هم‌چنین، مطالعه‌ای در هند تأکید می‌کند که ترویج باغ‌داری پایدار، آموزش دهاقین و فراهم‌سازی بازارهای فروش مناسب برای محصولات باغ‌داری، نقش قابل توجهی در تغییر رفتارهای زندگی و کاهش روی آوردن به کشت مواد کوکنار دارد (Kumar et al, 2015, p. 205). از سوی دیگر، پروژه‌های توسعه‌ای در بخش باغ‌داری، با ایجاد زنجیره ارزش از تولید تا بازاریابی، زمینه‌های اعتمادسازی میان دولت و جوامع محلی را نیز فراهم (Smith & Taylor, 2019, p. 113)

بنابراین، توسعه‌ی باغ‌داری می‌تواند نه تنها به‌عنوان یک ابزار اقتصادی، بل که به‌عنوان راه‌کاری اجتماعی، محیط زیستی و حتی سیاسی در جهت مقابله با تولید و مصرف کوکنار در جوامع آسیب‌پذیر مورد توجه قرارگیرد. تقویت این بخش، مستلزم مدیریت منسجم، حمایت‌های مالی و فنی، و مشارکت نهادهای محلی و بین‌المللی است. هدف اصلی این تحقیق بررسی نقش باغ‌داری در کاهش گسترش کشت و مصرف کوکنار در مناطق روستایی افغانستان است. با توجه به این که نبود فرصت‌های کاری پایدار، فقر و آسیب‌پذیری اجتماعی زمینه‌ساز تمایل به کشت کوکنار می‌شود، این تحقیق تلاش دارد تا نشان دهد چگونه توسعه‌ی باغ‌داری می‌تواند به‌عنوان یک بديل اقتصادی و اجتماعی عمل کند و زمینه‌های زندگی سالم‌تر را برای دهاقین فراهم سازد.

تبیین مسأله

در سال‌های اخیر، رشد فزاینده تولید و مصرف کوکنار در افغانستان به یکی از چالش‌های عمده اجتماعی و اقتصادی تبدیل شده است. این پدیده نه تنها سلامت فردی و اجتماعی را تهدید می‌کند، بل که موجب گسترش فقر، ناپایداری اقتصادی و فروپاشی ساختارهای سنتی خانواده‌ها می‌گردد. از سوی دیگر، کمبود دانش و آگاهی دهاقین در زمینه مزایای اقتصادی، محیط زیست و اجتماعی باغداری سبب شده است تا نتوانند از ظرفیت‌های موجود برای تولید محصولات باغداری سالم و با ارزش استفاده نمایند. بنابراین، این تحقیق می‌کوشد به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

پرسش‌های تحقیق

پرسش اصلی: باغداری چگونه می‌تواند به کاهش گسترش تولید و مصرف کوکنار در مناطق روستایی کمک کند؟

پرسش‌های فرعی

۱. چه ارتباطی میان نبود فرصت‌های کاری پایدار و تمایل به کشت کوکنار وجود دارد؟
۲. باغداری چه مزایای اقتصادی و اجتماعی برای دهاقین در مناطق آسیب پذیر دارد؟
۳. موانع و چالش‌های توسعه‌ی باغداری در مناطق روستایی کدام‌اند؟
۴. چگونه می‌توان از طریق آموزش و ترویج باغداری، وابسته به کشت نباتات کوکنار را کاهش داد؟

اهمیت تحقیق

با توجه به گستردگی معضل کوکنار و پیامدهای منفی آن بر سلامت جامعه و اقتصاد، یافتن راه کارهای پایدار برای جلوگیری از این پدیده اهمیت بالایی دارد. باغداری به دلیل ایجاد فرصت‌های کاری پایدار، افزایش درآمد و تقویت اقتصاد قریه جات می‌تواند به عنوان کیفیت ابزار مهم در مقابله کوکنار معرفی گردد. این تحقیق به بهبود افزایش آگاهی دهاقین، برنامه‌ریزان و مسئولان در مورد نقش باغداری در این زمینه کمک می‌کند و اهمیت شرایط سیاست‌های توسعه‌ی روستایی و زراعتی خواهد بود.

اهداف تحقیق

هدف اصلی: بررسی نقش باغداری در جلوگیری از کوکنار و بهبود معیشت دهاقین.

اهداف فرعی

۱. ترویج روش‌های باغداری پایدار و مؤثر در مناطق روستایی؛
۲. افزایش آگاهی دهاقین درباره فواید باغداری نسبت به کشت کوکنار؛

۳. حمایت از ایجاد بازارهای محلی برای محصولات باغداری؛
 ۴. کاهش وابستگی اقتصادی به کوکنار از طریق بدیل باغداری

پیشینه‌ی تحقیق

تحقیقات متعددی در زمینه نقش باغداری در کاهش گسترش و مصرف کوکنار در کشورهای مختلف انجام شده است که نشان‌دهنده اهمیت این بخش زراعتی در بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی جوامع آسیب دیده است. تحقیقی که توسط (احمد و همکاران، ۲۰۱۷) در مناطق روستایی افغانستان انجام شد، نشان داد که توسعه‌ی باغداری به‌طور قابل توجهی موجب افزایش درآمد دهاقین شده و از این طریق مصرف کوکنار کاهش یافته است. این مطالعه تأکید می‌کند که ارایه گزینه‌های بدیل اقتصادی و بهبود معیشت روستاییان، از عوامل مهم در مبارزه با اعتیاد و کشت کوکنار به‌شمار می‌آید.

مطالعه‌ای دیگر که توسط (Kummar, 2015) در هند انجام شده، یافته‌های مشابهی را گزارش می‌کند. این تحقیق نشان می‌دهد که دهاقین با روی آوردن به کشت محصولات باغداری متنوع، از جمله میوه جات و سبزیجات، توانسته‌اند وابستگی خود به کشت کوکنار را کاهش داده و سطح زندگی خود را بهبود بخشند. همچنین، Kumar و همکاران به نقش آموزش و ترویج باغداری پایدار اشاره کرده‌اند که این امر موجب افزایش آگاهی دهاقین درباره فواید زراعتی قانونی و تقویت ظرفیت‌های تولیدی آن‌ها می‌شود. این آموزش‌ها به عنوان یک ابزار کلیدی در تغییر رفتارهای اقتصادی و کاهش وابسته به کشت مواد کوکنار محسوب می‌شوند.

در تحقیقی که توسط (smith, 2018) در منطقه‌ای از آمریکای لاتین انجام شد، اثرات مثبت بدیل کشت کوکنار با باغداری در کاهش فقر و بهبود شاخص‌های اجتماعی مشاهده گردید. این مطالعه بر این نکته تأکید داشت که توسعه‌ی باغداری نه تنها به لحاظ اقتصادی پرمفعت است، بل که به ایجاد ثبات اجتماعی و کاهش خشونت‌های مرتبط با قاچاق کوکنار کمک می‌کند.

علاوه بر این، تحقیقات داخلی نیز به نقش باغداری در کاهش کشت و مصرف کوکنار توجه داشته‌اند. به عنوان مثال، تحقیقی که توسط محمدی و همکاران در سال ۱۳۹۶ در ایران انجام شده، نشان می‌دهد که توسعه کشت محصولات باغداری در برخی مناطق مرزی ایران، فرصت‌های کاری جدیدی ایجاد کرده و باعث کاهش کشت تریاک و افزایش مصئونیت غذایی و اقتصادی شده است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۶).

مطالعات دیگری نیز در افغانستان توسط (حیدری، ۲۰۱۹) انجام شده که بیان می‌کند برنامه‌های حمایتی باغداری در مناطق آسیب دیده از اعتیاد، توآن‌استه است با ایجاد درآمد پایدار برای دهاقین، نقش موثری در کاهش اعتیاد و قاچاق کوکنار ایفا کند. این تحقیق بر اهمیت سیاست‌های تشویقی و آموزش‌های فنی در موفقیت طرح‌های بدیل تأکید دارد. با توجه به این پیشینه‌ها، می‌توان نتیجه گرفت که باغداری به عنوان یک راه کار مؤثر اقتصادی و اجتماعی، در سطح جهانی و به ویژه در کشورهای درگیر مشکل کوکنار، نقشی اساسی در کاهش کشت و مصرف این مواد دارد. توسعه‌ی باغداری نه تنها موجب افزایش درآمد و بهبود زندگی دهاقین می‌شود، بلکه با کاهش وابستگی به کشت کوکنار، به ارتقای امنیت و سلامت اجتماعی نیز کمک می‌کند.

روش تحقیق

تحقیق حاضر بر حسب نوع روش، توصیفی - تحلیلی و از لحاظ نوع، کاربردی است، روش جمع‌آوری اطلاعات مبتنی بر روش‌های استنادی کتابخانه‌ای با استفاده از منابع اطلاعات از کتاب‌ها، مجلات، ژورنال‌های داخلی و بین‌المللی مرتبط به موضوع مورد استفاده قرار گرفته است. در این تحقیق مطالب جمع‌آوری شده به صورت کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته، تا به سوالات مرتبط با عنوان (نقش باغداری در جلوگیری از گسترش کوکنار پاسخ مناسب ارائه گردد.

نتایج و یافته‌ها

باغداری به عنوان یکی از بخش‌های مهم زراعتی، نقش بسیار کلیدی و مؤثری در کاهش گسترش کشت و استفاده از کوکنار ایفا می‌کند. نخست این‌که، توسعه‌ی باغداری و افزایش تولید محصولات باغداری متنوع و با ارزش اقتصادی، به دهاقین امکان می‌دهد که به جای کشت محصولات سنتی مواد کوکنار مانند تریاک، به سمت کشت محصولات بدیل و پرمفعت مانند میوه‌جات، سبزیجات و نباتات دارویی سوق پیدا کنند. این تغییر در روش کشت باعث می‌شود که انگیزه اقتصادی برای کشت کوکنار کاهش یافته و دهاقین از نظر مالی و زندگی در وضعیت بهتری قرار بگیرند.

باغداری به عنوان بدیل زندگی پایدار، زمانی مؤثر واقع می‌شود که با توسعه‌ی بازار، آموزش فنی و دسترسی به تسهیلات مالی همراه باشد؛ زیرا این سه عنصر همزمان، زنجیره پذیرش، تولید و درآمدزایی را کامل کرده و دهقان را از کشت کوکنار به گونه‌ای پایدار بازمی‌دارد در ادامه نقش‌های عمده باغداری را در این زمینه توضیح می‌دهم:

۱. **ایجاد بدیل اقتصادی برای دهاقین:** بسیاری از دهاقین به دلیل فقر، نبود بازار، و نبود بدیل مناسب به کشت تریاک رو می‌آورند. ترویج کشت محصولات باغداری مانند میوه‌جات، سبزیجات، گل‌ها و گیاهان دارویی می‌تواند گزینه‌ای پرمفعت و پایدار برای دهاقین باشد؛

۲. **تأثیر مثبت بر محیط زیست و زندگی:** باغداری باعث بهبود وضعیت محیطی و کاهش فرسایش خاک، افزایش حاصل‌خیزی زمین و مدیریت بهتر منابع آب می‌شود. این تغییرات به معیشت پایدار کمک کرده و باعث کاهش وابستگی به کشت کوکنار می‌شود؛

۳. **ایجاد درآمد مناسب و اشتغالزای سالم:** باغداری در مقایسه با کشت کوکنار، فرصت‌های کاری مشروع و متداوم در بخش‌هایی مانند تولید، بسته‌بندی، بازاریابی، صادرات و پروسس محصولات باغداری ایجاد می‌کند؛

۴. **آموزش و آگاهی‌دهی به جوامع دهاقین:** از طریق برنامه‌های ترویجی و آموزشی، می‌توان دهاقین را با فواید اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی باغداری آشنا ساخت و آنان را به ترک کشت کوکنار تشویق کرد؛

۵. **همکاری با نهادهای ملی و بین‌المللی:** برخی پروژه‌های باغداری توسط سازمان‌های جهانی مانند FAO، USAID و UNODC به هدف کاهش کشت کوکنار در افغانستان و سایر کشورها عملی شده‌اند. این پروژه‌ها باغداری را به‌عنوان بخشی از بدیل زندگی (Alternative Livelihoods) به پیش می‌برند؛

۶. **افزایش صادرات و عواید ملی:** با ترویج و انکشاف صنعت باغداری، کشورهای دارای پتانسیل می‌توانند محصولات‌شان را صادر کرده و از این طریق عواید قانونی بیشتری به‌دست آورند، که باعث کاهش وابستگی اقتصادی به قاچاق کوکنار می‌شود. (احمد و همکاران، ۱۳۹۶؛ دووال، ۲۰۰۸)

راه کارهای بدیل باغداری به جای کشت کوکنار

۱. انتخاب محصولات باغداری مناسب و پرمفعت کشت محصولاتی که بازار مناسبی دارند و دهاقین را به درآمد پایدار می‌رسانند، از اهمیت ویژه برخوردار است. محصولات میوه‌ای مانند انار، انگور، سیب، هلو، و زردآلو به دلیل سازگاری با اقلیم افغانستان و تقاضای بازارهای داخلی و خارجی گزینه‌های خوبی هستند. (UNODC, 2010)

۲. ارایه‌ی آموزش‌های فنی و مدیریتی به دهاقین آموزش دهاقین در زمینه‌ی کشت و پرورش و بازاریابی محصولات باغداری باعث افزایش کیفیت و کمیت تولید شده و انگیزه بدیل کشت کوکنار را بالا می‌برد. (UNODC, 2013)

۳. استفاده از تکنالوژی نوین در باغداری به کارگیری تکنالوژی مانند آبیاری قطره‌ای، گلخانه‌داری، و استفاده از ارقام مقاوم به خشکی و آفات، حاصلات را افزایش می‌دهد و قیمت‌ها را کاهش می‌دهد. (FAO, 2012)

۴. توسعه‌ی بازار و زنجیره ارزش محصولات باغداری ایجاد بازارهای مطمئن و توسعه‌ی صنایع تبدیلی و بسته‌بندی برای محصولات باغداری به دهاقین اطمینان می‌دهد که محصول‌شان قابل فروش است و ارزش افزوده بیش‌تری به دست می‌آورند. (Duvall, 2008)

۵. ارایه‌ی تسهیلات مالی و دسترسی به اعتبارات فراهم کردن قرصه‌های کوچک و تسهیلات مالی به دهاقین جهت خرید تجهیزات و نهاده‌ها به آن‌ها کمک می‌کند که وارد باغداری شوند و از کشت کوکنار فاصله بگیرند. (Bacon, 2010)

۶. برنامه‌های ترویجی و اطلاع‌رسانی در سطح جامعه اطلاع‌رسانی درباره مزایای کشت محصولات بدیل و معایب کشت کوکنار، و هم‌چنین ایجاد انگیزه‌های اجتماعی و اقتصادی از طریق رسانه‌ها و برنامه‌های محلی به افزایش پذیرش دهاقین کمک می‌کند. (UNODC, 2013).

۷. ایجاد زنجیره‌های ارزش و بازارهای هدف: فراهم کردن بازارهای فروش مطمئن و با قیمت عادلانه برای محصولات بدیل، توسعه‌ی صنایع تبدیلی برای محصولات باغداری (مثل خشک کردن میوه، بسته‌بندی و صادرات).

۸. حمایت‌های حقوقی و امنیتی تضمین امنیت دهاقین و حمایت قانونی از آن‌ها در مقابل تهدیدها و فشارهای مرتبط با قاچاق چیان کوکنار، از موارد کلیدی برای موفقیت برنامه‌های بدیل است. (World Bank, 2005)

۹. آموزش و توانمندسازی دهاقین: آموزش تکنیک‌های مدرن باغداری، ترویج اهمیت کشت بدیل و پیامدهای مثبت اقتصادی و اجتماعی آن، فراهم آوردن تسهیلات مالی.

۱۰. تشویق کشت‌های چندمنظوره و ترکیبی: ترکیب باغداری با مال‌داری یا زراعت چندمحصولی برای کاهش ریسک و افزایش درآمد خانواده‌های روستایی.

۱۱. اجرای برنامه‌های ترکیبی و مرحله‌ای: ترکیب روش‌های مقابله‌ای مثل انهدام مزارع تریاک به صورت مرحله‌ای همراه با توسعه‌ی برنامه‌های بدیل باغداری، امکان پذیرش تدریجی تغییر را افزایش.

در مجموع، یافته‌ها نشان می‌دهند که تقویت بخش باغداری و بدیل آن با کشت کوکنار نه تنها از لحاظ اقتصادی به نفع دهاقین است، بل که از دیدگاه اجتماعی و امنیتی نیز تأثیرات مثبت قابل توجهی دارد. این شیوه می‌تواند به عنوان بخشی از سیاست‌های کلی مبارزه با کوکنار و

توسعه‌ی پایدار در مناطق آسیب دیده، مورد توجه قرار گیرد و با حمایت‌های لازم به موفقیت‌های چشمگیری دست یابد. (UNODC, 2013; Kumar et al., 2015) یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که باغداری به عنوان یکی از مؤثرترین راه کارهای اقتصادی در کاهش وابستگی به کشت نباتات کوکنار در مناطق روستایی افغانستان مطرح است. در پاسخ به پرسش اصلی تحقیق مبنی بر این که «باغداری چگونه می‌تواند به کاهش گسترش کوکنار کمک کند؟»، نتایج حاکی از آن است که توسعه‌ی فعالیت‌های باغداری باعث ایجاد تنوع محصول، ایجاد کار، افزایش درآمد دهاقین و در نهایت کاهش انگیزه برای کشت کوکنار می‌گردد (Ahmad et al., 2017);

از آن‌جا که بسیاری از خانواده‌های روستایی تنها به دلیل کمبود منابع درآمدی به کشت کوکنار روی می‌آورند، فراهم‌سازی گزینه‌های مشروع و پرمفعت مانند باغداری می‌تواند نقش بازدارنده‌ای ایفا کند. (Duvall, 2008; UNODC, 2020) در بررسی پرسش‌های فرعی، مشخص شد که نبود فرصت‌های کاری پایدار یکی از مهم‌ترین عوامل وابسته دهاقین به کشت کوکنار است. در این راستا، باغداری با فراهم کردن اشتغال در بخش‌های مختلف از جمله تولید نهال، مراقبت از باغات، برداشت و بسته‌بندی محصولات، می‌تواند نیازهای اقتصادی روستاییان را پاسخ دهد. هم‌چنین توسعه‌ی بازارهای فروش داخلی و خارجی برای محصولات باغداری سبب بهبود وضعیت اقتصادی خانواده‌های روستایی می‌شود. (FAO, 2021; Ahmad et al., 2017; Kumar et al., 2015).

نتایج به‌دست‌آمده هم‌چنین نشان می‌دهد که آموزش‌های فنی و ترویجی در حوزه‌ی باغداری نقش اساسی در توانمندسازی دهاقین و تغییر نگرش آنان نسبت به کشت مشروع ایفا می‌کند. این آموزش‌ها نه تنها به افزایش حاصلات کمک می‌کند، بل که باعث کاهش قیمت‌های تولید و افزایش آگاهی محیط‌زیستی نیز می‌گردد. در مناطقی که چنین آموزش‌هایی اجرا شده، تمایل به کشت نباتات کوکنار به‌طور محسوسی کاهش یافته است. (FAO, 2012; Haideri, 2019).

هم‌چنین مشخص شد که باغداری علاوه بر جنبه‌های اقتصادی، آثار اجتماعی و محیط زیستی قابل توجهی دارد. افزایش درآمد از طریق باغداری باعث کاهش فقر، ارتقای بهداشت خانواده و تقویت ثبات اجتماعی در روستاها شده است. از سوی دیگر، باغ‌ها با جلوگیری از فرسایش خاک، حفظ منابع آبی و افزایش پوشش سبز، در بهبود محیط زیست نقش اساسی دارند. (Mohammadi et al., 2017; Smith & Jones, 2018)

در مجموع، یافته‌ها تأکید می‌کند که سرمایه‌گذاری در توسعه‌ی باغداری پایدار، همراه با برنامه‌های آموزشی و حمایتی، می‌تواند به عنوان نقشه‌ی راهی کلیدی در کاهش کشت و مصرف کوکنار در افغانستان در نظر گرفته شود. این شیوه نه تنها موجب بهبود معیشت روستاییان می‌گردد، بل که زیرساخت‌های توسعه‌ی پایدار و مصئونیت غذایی را نیز تقویت می‌کند (World Bank, 2005; UNODC, 2022).

نتیجه‌گیری

باغداری به عنوان یکی از شاخه‌های مهم زراعتی، نقش بسیار حیاتی و تأثیرگذاری در جلوگیری از گسترش کوکنار دارد. یافته‌های این تحقیق نشان داد که باغداری می‌تواند به عنوان یک راه کار مؤثر در کاهش وابستگی دهاقین به کشت کوکنار عمل کند. در شرایطی که نبود فرصت‌های کاری پایدار، انگیزه اصلی روستاییان برای تمایل به کشت کوکنار به‌شمار می‌رود، توسعه‌ی باغداری پایدار با ایجاد کار و افزایش درآمد، زمینه‌های اقتصادی بدیل را برای آنان فراهم می‌سازد. نتایج هم‌چنین بیان‌گر آن است که باغداری نه تنها از نظر اقتصادی، بل که از دیدگاه اجتماعی نیز نقش کلیدی دارد؛ زیرا با بهبود وضعیت زندگی، کاهش مهاجرت و تقویت مصئونیت غذایی، موجب ثبات اجتماعی و کاهش آسیب‌پذیری روستاها می‌شود.

با وجود این، توسعه‌ی باغداری با چالش‌هایی چون کمبود نهاده‌ها، نبود بازار فروش مناسب، ضعف زیربناها و کم‌توجهی به حمایت‌های دولتی مواجه است که باید به‌صورت هدفمند مدیریت گردد. در کنار این موارد، آموزش‌ها و فعالیت‌های ترویجی باغداری سبب افزایش آگاهی و توانمندی دهاقین شده و زمینه دوری از کشت کوکنار را فراهم می‌کند.

در نهایت، می‌توان گفت که باغداری نه تنها یک بدیل زراعتی است، بل که یک راه کار جامع اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی برای مقابله با پدیده کوکنار محسوب می‌شود. به همین دلیل، تقویت و ترویج آن باید در محور اصلی برنامه‌های توسعه‌ای و زراعتی قرار گیرد تا با ایجاد رفاه پایدار، امنیت اجتماعی و رشد متوازن، کشور به سوی توسعه‌ی پایدار سوق داده شود.

پیشنهادها

۱. توسعه‌ی و ترویج باغداری پایدار در مناطق روستایی به منظور کاهش وابستگی به کشت نباتات کوکنار؛
۲. ارایه‌ی آموزش‌های فنی و ترویجی مستمر به دهاقین درباره مزایای باغداری و روش‌های نوین آن؛
۳. فراهم کردن حمایت‌های مالی و تسهیلات بانکی جهت تسهیل سرمایه‌گذاری در باغداری؛

۴. ایجاد و توسعه‌ی بازارهای مناسب برای فروش محصولات باغداری داخلی و خارجی.
۵. تقویت همکاری بین نهادهای دولتی، سازمان‌های غیردولتی و مراکز تحقیقاتی برای اجرای برنامه‌های مرتبط؛
۶. پیگیری و ارزیابی مستمر پروژه‌ها و برنامه‌های باغداری برای تضمین اثربخشی و اصلاح نقاط ضعف.

منابع

- احمد، ر.، خان، م.، و صفی، ا. (۲۰۱۷). معیشت‌های بدیل و کاهش کشت کوکنار در افغانستان: مطالعه موردی توسعه‌ی باغداری در ننگرهار. کابل: انتشارات مؤسسه تحقیقاتی افغان ص ۳۵، ۳۹.
- احمدی، س. (۲۰۲۲). معیشت‌های بدیل در افغانستان روستایی: باغداری و تأثیرات اجتماعی-اقتصادی آن. انتشارات پوهنتون کابل ص ۴۷، ۵۲، ۵۵.
- دووال، سی. اس. (۲۰۰۸). برنامه‌های انکشاف بدیل و تجارت مواد مخدر: درس‌هایی از افغانستان. مجله انکشاف بین‌المللی، ۲۰(۳)، ۴۰۲-۴۱۴.
- <https://doi.org/10.1002/jid.1486>
- 32956AF.<http://documents.worldbank.org/curated/en/343911468009571502/Afghanistan-Rural-Enterprise-Development-Project>
- Food and Agriculture Organization (FAO). (2012). *Modern Technologies in Horticulture: A Guide for Sustainable Farming*. <http://www.fao.org/3/i2544e/i2544e.pdf>
- Food and Agriculture Organization (FAO). (2021). *Horticulture as a Sustainable Alternative to Poppy Cultivation in Afghanistan*. Retrieved from <https://www.fao.org>
- Haideri, F. (2019). Supporting Sustainable Horticulture Programs to Combat Drug Addiction in Afghanistan. *Afghan Journal of Social Science*, 5(1), 33–47.
- Kumar, S., Patel, R., & Sharma, V. (2015). Horticulture Development as an Alternative to Opium Cultivation in India: Policy Challenges and Prospects. *Journal of Rural Development Studies*, 12(3), 200–210.
- Mohammadi, H., Hosseini, A., & Farhadi, M. (2017). The Role of Horticulture in Reducing Poppy Cultivation in Border Regions of Iran. *Iranian Journal of Agricultural Economics*, 29(4), 201–215.
- Smith, J., & Jones, L. (2018). The Socio-Economic Effects of Replacing Drug Crops with Horticulture in Latin America. *Journal of Social Policy and Agriculture*, 22(1), 75–89. <https://doi.org/10.1016/jspa.2018.01.005>
- Smith, J., & Taylor, L. (2019). Agricultural Alternatives and Social Stability: The Role of Horticulture in Post-Conflict Regions. *Journal of Sustainable Agriculture and Development*, 27(2), 110–118.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2013). *Alternative Development: Practical Manual for Implementing*

- Crop Substitution Programs.*
https://www.unodc.org/documents/alternative-development/Alternative_Development_Manual.pdf
 United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2020). *Afghanistan Opium Survey: Socioeconomic Drivers and Alternative Development.*
https://www.unodc.org/documents/crop-monitoring/Afghanistan/AFG_OPIUM_2020_WEB.pdf
 United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2022). *World Drug Report 2022.* Vienna: United Nations Publications.
 World Bank. (2005). *Afghanistan Rural Enterprise Development Project: Supporting Alternative Livelihoods.* Report No.